

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Ընտանիքի հոգեբանություն: Կոնֆլիկտներ

Առարկան՝

Հասարակագիտություն

Հետազոտող ուսուցիչ՝

Աիդա Գևորգյան

Ուսումնական հաստատություն՝ Երևանի Հովհաննես Պողոսյանի

անվան թիվ 82 հիմնական դպրոց

Երևան 2022թ.

Բովանդակություն

Ներածություն	3
Գլուխ 1. Ընտանեկան աշխատանքի բնութագիրը և ընտանիքի կառուցվածքը.....	4
Գլուխ 2. ընտանիքի գործառույթները.....	5
Գլուխ 3. Ընտանեկան կոնֆլիկտներ.....	6
Եզրակացություն.....	13
Օգտագործված գրականության ցանկ.....	14

Ներածություն

Թեմայի արդիականությունը: Կոնֆլիկտները հանդիսանալով հասարակական կյանքի անբաժանելի մաս, իրենցից ներկայացնում են ինստիտուտների, կազմակերպությունների և անհատների փոխգործունեության բնական ձև: Կոնֆլիկտը խմբերի և անհատների վարքի, հասարակական կառույցների տրանսֆորմացիայի և սոցիալական գործընթացների զարգացման հիմքն է հանդիսանում: Ցանկացած հասարակության զարգացումն իրենից ներկայացնում է բարդ պրոցես, որն ուղեկցվում է օբյեկտիվ հակասությունների ծագումով, զարգացումով և լուծումով: Ցանկացած հասարակություն ունի միջխմբային լարվածություն և պոտենցիալ կոնֆլիկտի տարր:

Ընտանեկան կոնֆլիկտը կարելի է դիտարկել որպես փոխհարաբերությունների գործընթացում երկու անհատների բախում: Նման բախումները կարող են տեղի ունենալ ընտանիքում բազմաբնույթ պատճառներով: Ինչպես այլ սոցիալական կոնֆլիկտներում, այստեղ կարելի է խոսել սուբյեկտիվ և օբյեկտիվ անհամատեղելիության մասին կամ հակադիր շահերի, պահանջմունքների, պատակների, արժեքների, ընկալումների, գնահատականների, կարծիքների, վարքի ձևերի և այլնի մասին:

Չետագոտության նպատակը: Չետագոտել ընտանեկան կոնֆլիկտների առանձնահատկությունները:

Չետագոտության խնդիրները.

1. Ուսումնասիրել ընտանիքի հոգեբանությունը
2. ուսումնասիրել ընտանեկան կոնֆլիկտների առանձնահատկությունները:
3. վերլուծել ընտանեկան կոնֆլիկտների ազդեցությունը երեխաների վրա

Չետագոտության օբյեկտը: Ընտանեկան կոնֆլիկտների հոգեբանական առանձնահատկություններն են:

Չետագոտության առարկան: Ընտանեկան կոնֆլիկտների առանձնահատկությունները և դրանց կարգավորման հիմնախնդիրներն են:

Գլուխ 1

Ընտանեկան աշխատանքի բնութագիրը և ընտանիքի կառուցվածքը

Որոշ հասարակություններում ընտանիքներում ընդգրկված են շատ հարազատներ, իսկ մնացածներում՝ միայն ծնողներն ու երեխաները: Որոշ հասարակություններում թույլատրվում է ունենալ մեկ կին այն դեպքում, երբ մյուսներում՝ մի քանի: Սովորաբար ընտանիքի տարբեր տեսակները ընդունված է դասակարգել՝ համապատասխան իրենց կառուցվածքի: Առավել հայտնի դասակարգումներից մեկով՝ ընտանիքը ստորաբաժանվում է երկու հիմնական տեսակի՝ նուկլեար և ընդարձակ:

Նուկլեար (միջուկային) ընտանիքը կազմված է ամուսնական զույգերից և երեխաներից, չնայած այն ազգակցական կապեր է պահպանում կնոջ և ամուսնու հարազատների հետ: Այն մնում է անկախ, ինքնակարգավորվող միավոր: Երբ երկու մարդ ամուսնանում են, ամուսնական զույգը և նրանց երեխաները դառնում են առանձին ընտանեկան միավոր: Եվ հաճախ են առանձին ապրում տղամարդու կամ կնոջ ընտանիքներից: Նուկլեար ընտանիքը Եվրոպայի, Հյուսիսային Ամերիկայի և Ասիայի ժամանակակից հասարակություններում ընտանիքի գերիշխող ձևն է:

Ընդարձակ ընտանիքը բաղկացած է մեկ կամ մի քանի նուկլեար ընտանիքներից, որոնք միասին ապրում են մեկ հարկի տակ: Ամուսնության պահին կինը սովորաբար դառնում է ամուսնու ընտանիքի անդամը, որը կարող է բաղկացած լինել նրա ծնողներից, պապից և տատից, եղբայրներից և այլն: Ընդարձակ ընտանիքների կյանքը խիստ տարբերվում է նուկլեար ընտանիքների կյանքից: Ամենաքիչը այն ամուսիններից մեկի համար խիստ խզում չէ անցյալի հետ: Կինը կամ ամուսինը շարունակում են ապրել ծնողների հետ, ինչպես մինչև ամուսնությունն էր: Չնայած նրան, որ տվյալ դեպքում ընտանեկան դիրքին հարմարվելը առավել դժվար է դառնում ամուսնական զույգից որևէ անդամի համար, որը պետք է նոր միջավայր մտնի, ամուսինը և կինը երկուսն էլ ավագ սերնդի իշխանության և վերահսկողության տակ են: Երիտասարդ զույգը հնարավորություններ ունի վերահսկելու իր կյանքը: Յուրաքանչյուր երեխա դաստիարակվում է մի քանի մեծահասակների կողմից, այլ ոչ թե միայն ծնողների:

Գլուխ 2

Գիտնականների մեծ մասն առանձնացնում է ընտանիքի չորս հիմնական գործառույթ

Ընտանիքի գործառույթները

1. Ընտանիքն ապահովում է վերարտադրությունը կայուն ընտանեկան զույգերի ստեղծման ճանապարհով, այս գործառույթը պահպանում է մորը հղիության ընթացքում և երեխաներին՝ կյանքի առաջին ճգնաժամային օրերի ընթացում:
Սահմանափակելով զուգընկերների թույլատրելի չափը՝ ընտանիքը նվազեցնում է պոտենցիալ կոնֆլիկտների մեծ քանակն, այդ թվում՝ ժառանգության հիմնահարցերը, և խրախուսում միայն վերարտադրությունը գոյություն ունեցող ընտանիքներում:
2. Ընտանիքը կատարում է աճող սերնդի սոցիալականացման կարևորագույն գործառույթ: Չենց ընտանիքում է երեխան սովորում խոսել, մտածել, դաստիարակվում է՝ համաձան հասարակության նորմերի, սովորույթների, վարքի և արժեքների: Այսպիսով, ընտանիքը նաև սոցիալական վերահսկողության կարևոր գործակալներից է:
3. Ընտանիքն աջակցություն և պաշտպանություն է ապահովում իր անդամների համար: Ընտանիքը պետք է ինչպես էմոցիոնալ պահանջմունքների, այնպես էլ ֆիզիկական պահանջմունքների լայն հավաքակազմ բավարարի: Ինչպես, օրինակ սննդի և ապաստանի պահանջը: Այն հիվանդության և ծերության ընթացքում ապահովում է ֆիզիկական խնամք ճգնաժամային իրավիճակներում, էմոցիոնալ աջակցություն և այլն: Ապահովություն և խնամք
4. Ընտանիքը կարգավիճակի (ստատուսի) ապահովման առաջնային մեխանիզմն է: Յուրաքանչյուր երեխա այս կամ այն սոցիալական վիճակը ստանում է այն բանի հիման վրա, թե ինչպիսի ընտանիքում է ծնվել (բնականաբար, հետագայում այդ կարգավիճակը կարող է փոխվել):

Ընտանիքի մյուս կարևոր հայեցակետերի մեջ նշենք, որ այն միևնույն ժամանակ տնտեսական միավոր է, որը բարիքները վերարտադրում և բաշխում է իր անդամների միջև: Ներկայումս ընտանիքի գործառույթներից մի քանիսը ներկայացված են այս կամ այն ինստիտուտների կողմից:

Գլուխ 3, ընտանեկան կոնֆլիկտներ

Ընտանիքը հասարակության հինգ ինստիտուտներից մեկն է, այն ապահովում է հասարակական կայունությունն ու համայրում է յուրաքանչյուր նոր սերունդ՝ դառնալով հասարակության ինքնավերարտադրման հիմնական միջոցը: Միաժամանակ ընտանիքը հանդես է գալիս որպես սոցիալական փձոքի խումբ և հասարակության կառուցվածքային հիմնական միավոր, կայուն բջիջ: Իր կյանքի ընթացքում մարդը մտնում է զանազան խմբերի, խմբավորումների մեջ, սակայն ընտանիքը միակն է, որն երբեք նա չի լքում: Վերջապես՝ ընտանիքը հասարակական կազմակերպությունների ամենատարածված տեսակն է:

Ընտանիքի ձևավորման պրոցեսը ինստիտուցիոնալ տեսանկյունից սոցիալական նորմերի, դերերի և ստանդարտների յուրացման գործընթաց է, որը կարգավորում է ամուսնական զույգերի ընտրությունը, նրանց փձոխհարաբերությունները, սեռական վարքը, խնողների և հարազատների նկատմամբ վերաբերմունքը և այլն:

Բոլոր ժամանակներում էլ ընտանիքում տարբեր պատճառներով ծագել են կոնֆլիկտներ: Հաճախակի կոնֆլիկտներն ազդում են ընտանիքի հոգեբանական մթնոլորտի վրա, քայքայում հարաբերությունները, ընտանիքի անդամների մեջ առաջացնում սթրես, լարվածություն, տհաճ հոգեվիճակներ: Ընտանեկան կոնֆլիկտների արդյունքում առաջին հերթին տուժում են երեխաները, որոնք ունենում են անձնային զարգացման խեղաթյուրումներ և վարքի խանգարումներ: Աշխատանքում նկարագրված են ընտանեկան կոնֆլիկտների տեսակները, դրանց առաջացման պատճառները և դրանց բացասական հետևանքները երեխայի անձի ձևավորման վրա:

Երեխայի անձի ձևավորումն առաջին հերթին տեղի է ունենում ընտանիքում, և ընտանեկան մթնոլորտը, հարաբերությունները, դաստիարակությունը վճռորոշ ազդեցություն են ունենում երեխայի ներդաշնակ զարգացման և հոգեկան առողջության վրա:

Ընտանիքում ձևավորվում են երեխայի բնավորությունը, ինքնագիտակցությունը, ինքնագնահատականը, բարոյական պատկերացումները, սոցիալական դիրքորոշումները, երեխան յուրացնում է վարքի կանոնները, տեղի է ունենում անձի սոցիալականացում¹:

Վերջին ժամանակներում ընտանեկան հարաբերություններն էական փոփոխությունների են ենթարկվել: Ավելացել է բջջային՝ ամուսիններից և երեխաներից

¹ Սեդրակյան Ս.Ա. Ընտանիքի հոգեբանություն. Երևան: «Ուրարտու» համալս., 2010, էջ 216:

կազմված ընտանիքների թիվը: Փոխվել են ընտանիքում ամուսինների ֆունկցիաները, նրանց արժեհամակարգը, վերաբերմունքը երեխաների նկատմամբ, դաստիարակության մեթոդները:

Շատ կարևոր է ուսումնասիրել ընտանեկան հարաբերություններում տեղի ունեցող տեղաշարժերը, ընտանեկան կոնֆլիկտների առաջացման պատճառները և դրանց ազդեցությունը երեխայի անձի ներդաշնակ ձևավորման վրա: Գոյություն ունի կոնֆլիկտ հասկացության մի քանի սահմանում: Բ. Մ. Ռեբուսը կոնֆլիկտը բնութագրում է որպես մարդկանց գիտակցության մեջ միմյանց հանդեպ հակադարձ ուղղված և անհամատեղելի միտումների բախում՝ կապված բացասական սուր հուզական ապրումների հետե²:

Ըստ Ա. Վ. Սերգեյչուկի՝ կոնֆլիկտը անհատների անհամատեղելի նպատակների, հետաքրքրությունների, դիրքորոշումների, կարծիքների, հայացքների բախում էե³:

Ի տարբերություն Ռեբուսի և Սերգեյչուկի՝ Ա.Մ.Ստոյարենկոն կոնֆլիկտը բնութագրում է ոչ թե որպես բախում, այլ հակասություն. Կոնֆլիկտը երկու և ավելի մարդկանց (խմբերի) միջև սուր և դժվար լուծվող հակասություն է, որը բնութագրվում է հակամարտությամբ, հակասող կողմերի կողմից ուժեղ միջոցների փոխադարձ կիրառմամբ՝ հակառակ կողմին հաղթելու նպատակովե⁴:

Ըստ վիճակագրական տվյալների ընտանեկան կոնֆլիկտների հիմնական պատճառը հաղորդակցման կուլտուրայի, փոխադարձ վստահության, քաղաքավարության, ուշադրության, բարյացակամության, նրբազգացողության բացակայությունն է:

Իրականում կոնֆլիկտների պատճառ կարող են հանդիսանալ հոգեբանական անհամատեղելիությունը, սեռական խնդիրները, միմյանց մտադրութ-յունները չհասկանալը, վարքի սխալ մեկնաբանությունները, բարոյականության վերաբերյալ տարբեր մոտեցումները, պարտքի և պատասխանատվության զգացումի բացակայությունը և այլն:

Ընտանիքն ամուր է այն ժամանակ, երբ զույգերի միջև ստեղծված են բարիդրացիական հարաբերություններ, երբ ազատ քննարկվում են տարբեր թեմաներ, երբ ամուսիններն ունեն ընդհանուր հետաքրքրություններ, ընդունակ են ապրումակցման, զիջող են և, ամենակարևորը, երբ ընտանիքի հիմքում սերն է: Կարևորելով ընտանիքի և ընտանեկան հարաբերությունների դերը երեխայի անձի

² Ребус Б.М. Психологические основы управления школой. – Ставрополь.: СГПИ. 1990, с. – 45.

³ Сергейчук А.В. Социология управления. – СПб.: Бизнес-пресс, 2002, с. – 212.

⁴ Столяренко А.М. Общая и профессиональная психология. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003, с. – 294.

Ներդաշնակ ձևավորման վրա՝ մենք, հարցաթերթային հարցման միջոցով, որին մասնակցել է ընդլայնված և բջջային ընտանիքների 40 ամուսնական զույգ, բացահայտեցինք կոնֆլիկտների առաջացման հաճախականությունը:

Ստորև ներկայացնենք ընտանեկան կոնֆլիկտների տեսակներն ու դրանց հիմնական պատճառները:

1. Կոնֆլիկտ ամուսնական զույգի միջև: Կին-տղամարդ հարաբերություններում կոնֆլիկտի պատճառ կարող են լինել հոգեբանական անհամատեղելիությունը, զույգերից մեկի ծանր բնավորությունը, սեռական անբավարարվածությունը, դավաճանությունը, աշխարհընկալման և արժեհամակարգի անհամապատասխանությունը, կնոջ անկարողությունը՝ լուծելու կենցաղային հարցերը, ֆինանսական խնդիրները և այլն: Կոնֆլիկտը կարող է պայմանավորված լինել նաև ընտանեկան հարաբերությունների ճգնաժամով: Առաջին ճգնաժամն ի հայտ է գալիս ամուսնության 1-ին տարում, հատկապես երբ ընտանիքում երեխա է ծնվում, երկրորդը՝ ամուսնության 3-7-րդ տարում, երրորդը՝ 17-25-րդ տարում:

Ամուսնական կոնֆլիկտները հաճախ առաջանում են զույգերի ֆիզիկական և հոգեբանական անհամատեղելիության պատճառով: Հոգեբանական համատեղելիությունը պայմանավորված է ամուսինների խառնվածքի տիպով և բնավորության գծերով: Որքան ամուսինները նման են իրար բնավորությամբ և խառնվածքով, այնքան ավելի շատ են նյարդայնացնում և հոգնեցնում միմյանց: Ներդաշնակ զույգ կարող են լինել օրինակ սանգվինիկ ամուսինն ու մելանխոլիկ կինը:

Ֆիզիկական համատեղելիությունը պայմանավորված է կնոջ և տղամարդու օրգանիզմի կառուցվածքով, սեռական օրգանների առանձնահատկություններով, որոնք էական նշանակություն ունեն սեռական կյանքում: Արդեն ապացուցված է, որ սեռական անբավարարվածությունը, ինտիմ կյանքում առկա խնդիրներն առաջացնում են սառնություն ու անտարբերություն կին-տղամարդ հարաբերություններում:

Ընտանիք կազմելիս հարկավոր է հաշվի առնել նաև այն, որ տղամարդկանց օրգանիզմի վերջնական ձևավորումը տեղի է ունենում 25 տարեկանում, իսկ կանանց օրգանիզմի վերջնական ձևավորումը՝ 18-20 տարեկանում: Բացի այդ, տղամարդկանց սեռական հակումն ավելի երկար է պահպանվում, քան կանանց: Ուստի, կենսաբանական տեսանկյունից ցանկալի է, որ զույգ կազմելիս տղամարդը լինի տարիքով ավելի մեծ, որպեսզի սեռական կյանքում լինի ներդաշնակություն⁵:

Ամուսնական կոնֆլիկտների առաջացման մյուս հաճախակի հանդիպող պատճառը տղամարդու՝ որպես լոկ ֆինանսի աղբյուր դիտարկվելն է: Այն միտքը, որ ընտանիքի անդամները ֆինանսապես տղամարդուց կախվածության մեջ են, սկսում է

⁵ Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. СПб.: Питер, 2003, с.- 224.

ճնշել և բացասաբար անդրադառնալ նրա հոգեկանի վրա: Արդյունքում թուլանում է նրա կապը նախ՝ կնոջ, ապա՝ երեխաների հետ:

Գոյություն ունեն նաև այնպիսի ընտանիքներ, որտեղ բավականին բարձր է կոնֆլիկտայնության աստիճանը, խաթարված է ընտանիքի անդորրը, միջանձնային հարաբերություններում առկա է լարվածություն: Դրանք են.

- o ներոտիկ ընտանիքներ, որտեղ զույգի մոտ նկատվում են տագնապայնության բարձր մակարդակ, քնի խանգարում, ագրեսիվություն,

- o ճգնաժամային ընտանիքներ, որտեղ ամուսինները թշնամաբար են տրամադրված միմյանց նկատմամբ, հաշվի չեն առնում միմյանց հետաքրքրությունները, հակված չեն փոխզիջման,

- o պրոբլեմային ընտանիքներ, որտեղ առկա խնդիրների, կյանքի ծանր պայմանների արդյունքում ընտանիքը հայտնվում է անկայուն վիճակում:

Մշտական վեճերը, կոնֆլիկտները միանշանակ ազդում են ինչպես ամուսնական զույգի, այնպես էլ երեխայի հոգեկան առողջության վրա⁶:

Ծնողների միջև ծագած կոնֆլիկտի արդյունքում երեխան կարող է ունենալ մեղքի զգացում՝ կարծելով, որ ինքն է հանդիսացել կոնֆլիկտի պատճառ: Որոշ դեպքերում էլ երեխայի մեջ կարող է առաջանալ վախի զգացում: Սա նկատվում է հատկապես այն ժամանակ, երբ երեխան ականատես է լինում ծնողների վեճին կամ բռնության տեսարանների: Այսպիսի երեխաներն ապրում են մեղքի, վախի զգացումով, լինում մեկուսացված ու անհանգիստ, նաև կարող են ունենալ նյարդային, հոգեսոմատիկ և այլ հիվանդություններ:

Հարկ է նշել, որ որոշ երեխաների համար էլ կոնֆլիկտը դառնում է սովորական մի երևույթ: Հետագայում՝ հասուն տարիքում, նրանք այդ նույն անտարբերությունը դրսևորում են շրջապատող մարդկանց, երևույթների նկատմամբ, դառնում են սառնասիրտ, ունենում ապրումակցման ցածր մակարդակ: Այս երեխաների ծնողները, տարված լինելով հարաբերություններ պարզելով, չեն նկատում, որ իրենց երեխան ձեռք է բերում բնավորության բացասական գծեր, կատարում անընդունելի արարքներ, դրսևորում հակասոցիալական վարքագիծ:

2. Կոնֆլիկտ ծնող-երեխա հարաբերություններում: Ընտանիքում ծնողը կարող է կոնֆլիկտներ ունենալ տարբեր տարիքի երեխաների հետ: Պատճառը ծնողի՝ երեխայի տարիքային և հոգեբանական առանձնահատկությունները չգիտակցելն է, դաստիարակության ձևերին չտիրապետելը, երեխայի մտադրությունները չհասկանալը, նրան մշտապես փոքր և անկարող մարդ համարելը: Մի տարիքային փուլից մյուսին անցումն ուղեկցվում է ճգնաժամով, որը միշտ չէ, որ սահուն է

⁶ Лобан Н.А. Конфликтология : УМК – Минск.: Изд-во МИУ, 2008, с. – 412.

ընթանում: Ճգնաժամը կարող է լարվածություն առաջացնել հարաբերություններում հատկապես երեք տարեկանում և դեռահասության տարիքում: Երեք տարեկանի ճգնաժամի պատճառը գոյություն ունեցող հակասությունն է երեխայի պահանջմունքների և դրանց բավարարման միջև: Երեխաներն այս շրջանում դառնում են կամակոր, համառ, ամեն ինչ անում են պահանջվածին հակառակ, բացասական վերաբերմունք են ցուցաբերում մեծահասակների նկատմամբ, թեպետ պետք է նշել, որ երեխայի նեգատիվիզմը ոչ բոլորի նկատմամբ է դրսևորվում. այն խիստ ընտրողական բնույթ է կրում և ուղղված է մասնավորապես նրանց դեմ, ովքեր փորձում են ճնշել իր ազատությունը: Մեծահասակները պետք է իմանան, որ երեք տարեկանի ճգնաժամն անցողիկ երևույթ է և վկայում է այն մասին, որ երեխան պատրաստվում է անցնել հաջորդ տարիքային փուլ: Ծնողների տեղեկացվածությունը, նրանց հանդուրժողականությունը թույլ չեն տալիս, որ ծնող-երեխա հարաբերություններում նվազի ջերմությունը, անջրպետ առաջանա:

Մեծ թվով կոնֆլիկտներ են առաջանում դեռահասության տարիքում, ինչը պայմանավորված է դեռահասների հոգեբանական, ֆիզիկական և սեռական կյանքում տեղի ունեցող փոփոխություններով: Դեռահասությունն ինքնին համարվում է ճգնաժամային տարիք, և այս տարիքային փուլում առավել կարևոր են ընտանեկան ջերմ հարաբերությունները, փոխադարձ վստահությունը, հարգանքը, փոխըմբռնումը: Այս տարիքային փուլում հաճախ է առաջանում հայրեր և որդիներ խնդիրը: Մի դեպքում դեռահասն սկսում է համեմատել իդեալական ծնողի իր պատկերացումներն իրական ծնողների հետ և տեսնում է, որ հսկայական տարբերություն կա իդեալական և իրական ծնողների միջև: Մյուս դեպքում դեռահասը, որի մոտ սկսվել է ֆիզիկական բուն զարգացման և սեռական հասունացման գործընթաց, սկսում է իրեն մեծ համարել և բոլորից պահանջել, որ իրեն վերաբերվեն ինչպես մեծի: Բոլոր դեռահասները, առանց բացառության, ունեն այդ ձգտումը: Այն ծնողները, ովքեր շարունակում են դեռահասին վերաբերվել փոքր երեխայի նման, ունենում են լուրջ խնդիրներ: Ծայրահեղ դեպքերում ծնող-երեխա լարված հարաբերությունները հանգեցնում են կյարդայնության, ընկճախտի, բռնության դրսևորումների:

Ծնող-երեխա հարաբերություններում կոնֆլիկտներ են առաջանում նաև սխալ դաստիարակության պատճառով: Ծնողը միշտ ձգտում է իր երեխային դարձնել օրինակելի, անթերի՝ կիրառելով խիստ պատժամիջոցներ, կոպիտ վարվելով, քիչ խրախուսելով, երբեմն էլ դաժան վերաբերմունք դրսևորելով: Ոչ տեղին պատիժը, ծնողի կոպտությունը, դաժանությունը երեխայի մեջ հանգեցնում են երկու ծայրահեղ դրսևորումների. առաջին դեպքում երեխան մեծանում է չարացած, ագրեսիվ, երկրորդ դեպքում՝ անվստահ, բարդույթավորված:

Փոքր տարիքում երեխայի ագրեսիվությունը դրսևորվում է նրանում, որ երեխան սկսում է հանել տիկնիկի աչքերը, դիտավորյալ կոտրել խաղալիքները, պոկել ծաղիկները, քարով հարվածել բակի կատուներին և շներին: Գերադասում է խաղալ ագրեսիվ խաղալիքներով՝ զենք, ատրճանակ, նետ ու աղեղ և այլն: Այնուհետև երեխայի ագրեսիվ հակումները դրսևորվում են շրջապատող մարդկանց նկատմամբ: Երեխան ֆիզիկական ուժ է կիրառում իրենից թույլերի հանդեպ, փորձում ճնշել նրանց, նվաստացնել, ցավ պատճառել:

Բազմակի դիտարկումները ցույց են տվել, որ ավտորիտար ոճի ծնողների երեխաները մեծանում են ընկճված, անվստահ, ինքնամիտի, կաշկանդված, չշփվող: Նրանք ինքնավստահ և նախաձեռնող չեն, չեն կարողանում ինքնուրույն որոշումներ կայացնել, կազմակերպել սեփական կյանքն ու աշխատանքը:

3. Կոնֆլիկտ երեխա-երեխա հարաբերություններում: Երեխա-երեխաների հարաբերություններում կոնֆլիկտի պատճառները մի քանիսն են: Առաջին պատճառը երեխայի հանդեպ ուշադրության պակասն է: Որպես կանոն՝ ընտանիքում երկրորդ երեխայի ծնունդն առաջնեկի մեջ առաջացնում է մերժված, անտեսված լինելու զգացողություն, ինչն էլ կարող է վերածվել ատելության ինչպես ծնողի, այնպես էլ քրոջ կամ եղբոր նկատմամբ: Երկրորդ երեխայի ծնվելուց հետո ծնողներն առավել ուշադիր պետք է լինեն առաջնեկի նկատմամբ, նրա մեջ ձևավորեն դրական վերաբերմունք նորածնի նկատմամբ: Միայն ծնողից է կախված երեխա-երեխա հարաբերությունների բնույթը:

Երեխա-երեխա հարաբերություններում կոնֆլիկտի առաջացման երկրորդ պատճառը ծնողի կողմից երեխաների միջև սեռային խտրություն ղնելն է: Հայկական ընտանիքներում նորմալ է տղա-աղջիկ երեխաներին բաժանել ծնողների միջև: Մայրերը սովորաբար սիրում են տղա երեխաներին՝ տալով նրանց արտոնություններ, իսկ հայրերը նմանատիպ վերաբերմունք են դրսևորում աղջիկների հանդեպ: Երեխան դեռևս վաղ տարիքից հասկանում և զգում է ծնողի վերաբերմունքն ու սկսում է հակակրանք զգալ եղբոր կամ քրոջ նկատմամբ:

Կոնֆլիկտ ընտանիքի այլ անդամների հետ: Եթե համեմատենք ընդլայնված և բջջային ընտանիքները, ապա կտեսնենք, որ ընդլայնված ընտանիքներում առաջանում են այնպիսի կոնֆլիկտներ, որոնք ուղղակի չեն կարող առաջանալ բջջային ընտանիքներում:

Հայկական իրականությունում ընդունված ավանդույթ է, երբ տղան ամուսնանում և իր կնոջ հետ ապրում է հայրական ընտանիքում, որտեղ, բացի ծնողներից, ապրում են նաև եղբայրները, քույրերը և այլ հարազատներ: Որքան բազմանդամ է ընտանիքը, այնքան դժվար է ապահովել բարիդրացիական մթնոլորտ:

Բազմաթիվ ընտանիքների ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ ընդլայնված ընտանիքներում կոնֆլիկտը հիմնականում առաջանում է հարսների և սկեսուրների միջև: Կոնֆլիկտների պատճառ կարող են հանդիսանալ կենցաղային պայմանները, ֆինանսական խնդիրները, կրթվածության մակարդակի տարբերությունները, մայրական խանդը, հարսի ինքնահաստատվելու ձգտումը, երեխայի դաստիարակության հետ կապված տարբեր մոտեցումները, բնավորության և խառնվածքի անհամատեղելիությունը և այլն: Կոնֆլիկտներ են առաջանում նաև ընտանիքի այլ անդամների միջև, երբ առաջ է գալիս նյութական բարեկեցության, ժառանգության հարցը:

Առաջին հայացքից թվում է, թե այս տեսակի կոնֆլիկտներն ազդեցություն չունեն երեխայի հոգեկան զարգացման վրա, սակայն, երբ երեխան ականատես է լինում, թե ինչպես են ծնողները վիճաբանում, վիրավորում, վարկաբեկում մեկը մյուսին, փոխվում է նաև նրա հոգեվիճակը: Կոնֆլիկտային իրադրությունը երեխային դարձնում է սառնասիրտ, չչփվող, դաժան, անուշադիր, ագրեսիվ, կոպիտ կամ էլ անվստահ, ինքնամոռի, ընկճված ու անտարբեր:

Ցանկացած ընտանիքում վեճերն ու կոնֆլիկտներն անխուսափելի են, ուստի յուրաքանչյուր մեծահասակ ամուսնական զույգ պետք է սթափ գիտակցի, որ պատասխանատվություն է կրում ձևավորելու և դաստիարակելու առողջ երեխա: Այդ պատճառով ընտանիքում պետք է.

1. կոնֆլիկտների թիվը հասցնել նվազագույնի, իսկ առաջացման դեպքում դրանց արագ լուծում տալ,
2. ընտանիքում ստեղծել խաղաղ, հանգիստ մթնոլորտ երեխայի ֆիզիկական և հոգեկան զարգացման համար,
3. բարիդրացիական հարաբերություններ հաստատել ինչպես երեխայի, այնպես էլ ընտանիքի բոլոր անդամների հետ՝ հիմնված սիրո և հարգանքի վրա:

Եզրակացություն

Այսպիսով կոնֆլիկտի ծագումը պայմանավորված է օբյեկտիվ պատճառներով, որոնք նպաստում են սուբյեկտների ընդհարմանը, սակայն հասարակական կյանքում գոյություն ունեն բազմազան հակասություններ և կոնֆլիկտներ, որոնց դրդապատճառները ոչ թե օբյեկտիվ, այլ սուբյեկտիվ են: Վերջիններս չունեն ուղղակի կապ կարիքների ու պահանջմունքների հետ: Սուբյեկտիվ հակասություններն առկա են անձանց միջև, որոնք ստիպված են շփվել իրար հետ ընտանիքում: Այդ հակասությունները կարող են չնչին թվալ, բայց իրենց յուրահատկության պատճառով դառնում են արգելք՝ նորմալ հարաբերություններ պահպանելու համար:

Կոնֆլիկտն իրենից ներկայացնում է տրամաբանորեն բացատրվող հակասություն մարդկանց միջև, որոնք նպատակահարմար ձևով իրենց շահերն են պաշտպանում:

Ամեն դեպքում պետք է մշտապես հաշվի առնել, որ ընտանեկան կոնֆլիկտներում բավականին մեծ դեր են խաղում կողմերի անհատական առանձնահատկությունները, նրանց անձնական ինքնագնահատականը, ագրեսիվությունը, պասիվությունը, վարքի տիպը, սոցիալական մշակութային տարբերությունը և այլն:

Փոխգործելով, փոխազդելով մարդկանց հետ՝ անհատն առաջնահերթ պաշտպանում է իր անձնական շահերը, և դա բնական է: Ծագած կոնֆլիկտներն իրենցից ներկայացնում են նպատակին հասնելու խոչընդոտին արձագանք: Եվ կապված նրանից, թե որքան արժեքավոր է տվյալ անհատի համար կոնֆլիկտի առարկան, մեծամասամբ կախված կլինի նրա կոնֆլիկտային մոտեցումից և պատրաստակամություն գործելու որոշակի ձևից և ենթադրվող կոնֆլիկտային իրավիճակից: Այն ներառում է կողմերի նպատակներ, սպասելիքներ և էմոցիոնալ կողմնորոշում:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Գասպարյան Յ. Ա., «Ժողովրդական ավանդույթներն ու սովորույթները հայ ընտանիքում», Ե., 2003
2. «Գենդեր և խտրականություն: Կանանց իրավունքները մարդու իրավունքների համատեքստում», Ե., 2002
3. Գևորգյան Հ., «Գենդեր. Խնդիրներ և լուծման ուղիներ», Ե., 2001
4. «Զեկույս կանանց իրավունքների մասին», Ե., 1999
5. «Ընտանեկան բռնությունները Հայաստանում», Ե., 2000
6. «Ժամանակակից հասարակության գենդերային դինամիկան: Հայտնի կանայք XXI դարում», Ե., 200
7. «Խաղաղության մշակույթ: Ժողովրդավարության և մշակույթների երկխոսություն», Ե., 1999
8. «Կանայք զարգացման մեջ: Ժամանակակցի հասարակության գենդերային հիմնահարցերը», Ե., 1999
9. Կյուրեղյան Ա., «Գենդեր և տնտեսություն: Իրավական հայեցակարգ», Ե., 2002
10. ՀՀ լուսավորչության նախարարության մանկավարժական գիտությունների գիտատեխնիկական ինստիտուտ «Ընտանիքի հոգեբանություն», Ե., 1991
11. Նալչաջյան Ա., Մկրտչյան Ս., «Ընտանիքի հոգեբանությունը», Ե., 2001